

Luister goed, hij spreekt ... Duits!

Metacommunicatie in luistertaalgesprekken en lingua franca gesprekken

Eindwerkstuk Communicatie- en Informatiewetenschappen

Universiteit Utrecht

Door: Lotte Smeenk

Studentnummer: 3751007

Datum: 21 januari 2015

Begeleider: Gerda Bleeis

Tweede beoordelaar: Hanny den Ouden

Samenvatting

In dit onderzoek wordt een vergelijking gemaakt tussen Nederlands-Duitse luistertaalgesprekken en gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers waarbij Engels als lingua franca (ELF) gebruikt wordt. In Nederlands-Duitse luistertaalgesprekken spreken een Nederlander en een Duitser met elkaar waarbij ze ieder hun eigen moedertaal spreken. Er wordt gekeken hoe in beide soorten gesprekken metacommunicatie wordt toegepast: communicatie over de manier waarop het gesprek moet verlopen. Er blijken over het algemeen geen verschillen tussen luistertaal- en ELF-gesprekken te zijn in het toepassen van metacommunicatie. Wanneer taalvaardigheid van de gesprekspartner mee wordt genomen in de analyse blijkt dat er wel degelijk verschillen zijn: mensen met een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid in luistertaalgesprekken blijken meer metacommunicatie te gebruiken dan mensen met een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid in ELF-gesprekken. Wanneer de gesprekspartner een lage of hoge taalvaardigheid heeft zijn er geen verschillen in het gebruik van metacommunicatie. Dit interactie-effect komt doordat taalvaardigheid wel van invloed is op het gebruik van metacommunicatie in luistertaalgesprekken maar niet in ELF-gesprekken.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	p. 4
2. Theoretisch kader	p. 4
2.1 <i>Luistertaal</i>	p. 4
2.2 <i>Engels als lingua franca</i>	p. 5
2.3 <i>Alignment</i>	p. 5
2.4 <i>Metacommunicatieve strategieën</i>	p. 6
2.5 <i>Vergelijking ELF en LaRa</i>	p. 6
2.6 <i>Hoofdvraag</i>	p. 7
2.7 <i>Deelvragen en hypotheses</i>	p. 7
3. Methode	p. 9
3.1 <i>Participanten</i>	p. 9
3.2 <i>Materiaal en procedure</i>	p. 9
3.3 <i>Operationalisatie van taalvaardigheid</i>	p. 10
3.4 <i>Analyseren van de MCD's</i>	p. 11
4. Resultaten	p. 13
4.1 <i>Kenmerken proefpersonen</i>	p. 13
4.2 <i>Effect van taalmodus op gebruik MCD's</i>	p. 13
4.3 <i>Invloed van taalvaardigheid op het gebruik van MCD's</i>	p. 14
4.4 <i>Interactie taalmodus en taalvaardigheid</i>	p. 16
5. Discussie	p. 17
6. Conclusie	p. 19
Literatuuropgave	p. 20
Bijlagen	p. 21
1a <i>Nederlandse versie enquête</i>	p. 21
1b <i>Duitse versie enquête</i>	p. 26
2a <i>Nederlandse versie cloze-test</i>	p. 31
2b <i>Duitse versie cloze-test</i>	p. 34
3 <i>Plattegrond A & B</i>	p. 37

1. Inleiding

Voor veel mensen geldt dat het spreken van een andere taal dan de moedertaal veel moeilijker is dan het verstaan van een andere taal. De meeste Nederlanders zullen beamen Duits te kunnen begrijpen wanneer ze het lezen of horen, omdat het lijkt op het Nederlands of omdat ze vroeger Duits op school hebben gehad. De woordenschat en grammaticale kennis zijn sinds de middelbare school wat achteruit gegaan waardoor het spreken van Duits heel moeizaam gaat. Al deze mensen doen het waarschijnlijk erg goed bij gesprekken in luistertaal, hierbij praten beide gesprekspartners hun eigen moedertaal en kunnen elkaar begrijpen door de passieve kennis die ze in elkaars taal hebben. Nu lijkt dit iets dat alleen maar werkt als de talen erg op elkaar lijken, maar uit een aantal onderzoeken blijkt dat dit niet het geval is: ook sprekers van talen die uit verschillende families komen kunnen op deze manier met elkaar communiceren (Rehbein et al., 2011). Hoewel we in interculturele communicatie vaak overschakelen op het Engels (House, 2002) is dit misschien wel niet zo nodig volgens Rehbein et al. (2011). Voor de talige diversiteit zou het bevorderlijk zijn als iedereen zijn eigen taal kan blijven spreken. Maar wat zijn de gevolgen hiervan voor de effectiviteit van de communicatie?

In deze scriptie gaat het over Nederlands-Duitse luistertaal en het gebruik van Engels als lingua franca (ELF), er zal naar voren komen welke metacommunicatieve strategieën mensen toepassen in het voeren van luistertaal- en ELF-gesprekken. De belangrijkste vraag is in welke gesprekken mensen de meeste metacommunicatie gebruiken en of de taalvaardigheid van de gesprekspartners hierbij een rol speelt.

In hoofdstuk 2 zal uitgelegd worden wat metacommunicatie precies inhoudt en welke gespreksstrategieën men gebruikt in luistertaal- en in ELF-gesprekken. Uit deze theoretische achtergrond zullen de hoofdvraag en deelvragen voortvloeien met daarbij de hypothesen. Vervolgens zal de onderzoeksmethode toegelicht worden. De resultaten van het onderzoek worden uiteengezet in hoofdstuk 4. Hierna volgt een discussie van de resultaten die gevolgd wordt door een algemene conclusie.

2. Theoretisch kader

2.1 Luistertaal

Lingua receptiva, luistertaal in het Nederlands, is een vorm van meertalige communicatie. Wanneer mensen met elkaar praten en zij beiden een andere taal gebruiken is er sprake van lingua receptiva, op deze manier kunnen gesprekspartners die een andere moedertaal hebben elkaar begrijpen zonder het gebruik van een lingua franca (Rehbein et al., 2011). Dit begrip ontstaat dankzij de passieve kennis in andermans taal, hoe hoger deze kennis, hoe beter ze elkaar begrijpen (Blees, Mak & Ten Thije, 2014). Rehbein et al geven de volgende definitie voor lingua receptiva: *“lingua receptiva is the ensemble of those linguistic, mental, interactional as well as intercultural competencies which are creatively activated when interlocutors listen to linguistic actions in their ‘passive’ language or variety.”* (2011, p. 249) Hoewel de nadruk in deze definitie ligt op de hoorder, is luistertaal ook van belang wanneer de spreker aan het woord is. De spreker moet er namelijk in zijn of haar formulering rekening mee houden dat de ander een andere taal spreekt en misschien niet alles begrijpt wat de spreker zegt.

Waarom wordt luistertaal gebruikt? Luistertaal heeft voordelen ten opzichte van het gebruik van een lingua franca. Het spreken van je eigen taal is makkelijker en kost minder moeite dan het spreken van een lingua franca, één van de participanten van Roelands (zoals geciteerd in Ribbert &

Ten Thije, 2007, p. 80) zegt: *“Ik kan mezelf makkelijker en preciezer uiten met betrekking tot details en wanneer ik een grap maak. [...] en ik kan gelijk reageren.”* Daarnaast bereik je volgens Ten Thije (2010) receptief makkelijker een hoge taalvaardigheid in een tweede taal dan productief waardoor je in luistertaal ingewikkeldere gesprekken kunt voeren dan in lingua franca gesprekken.

2.2 Engels als lingua franca (ELF)

Een andere vorm van meertalige communicatie is het gebruik van een lingua franca: het gebruik van een taal die beide gesprekspartners kennen, maar niet op moedertaalniveau spreken. Andersen beschrijft Engels als lingua franca (ELF) als een speciaal type communicatie: *“there is no consistency of form that goes beyond the participant level, i.e., each combination of interactants seem to negotiate and govern their own variety of lingua franca use in terms of proficiency level, uses of code-mixing, degree of pidginization etc.”* (zoals geciteerd in House, 2002, p. 244). ELF is dus niet een vaststaande taal, maar krijgt in elk gesprek een andere vorm. ELF wordt inmiddels ontzettend veel gebruikt, zo veel dat het aantal personen dat Engels spreekt als niet-moedertaal veel groter is dan het aantal moedertaalsprekers van het Engels (House, 2002). In een gesprek met ELF is de kans dus groot dat er veel verschillende culturele achtergronden een rol spelen, waardoor er veel verschillende gespreksstrategieën toegepast worden om op één lijn te komen.

In dit onderzoek zal het niet gaan om de vraag waarom en in welke situatie mensen kiezen voor luistertaal of Engels als lingua franca maar om de vraag welke invloed de keus voor het één of het ander heeft op de manier waarop het gesprek verloopt. Ik richt me hierbij op de gespreksstrategieën die de gesprekspartners gebruiken om tot overeenstemming van begrip te komen, deze zullen in de volgende paragrafen uitgelegd worden.

2.3 Alignment

De basis om tot een succesvolle dialoog te komen is volgens Pickering en Garrod (2004) alignment tussen de situatiemodellen van de gesprekspartners, dit wil zeggen dat hun situatiemodellen overeenstemmen. De term situatiemodel komt van de theorie van Kintsch (1988) over tekstbegrip: het situatiemodel is het laatste niveau bij het verwerken van een tekst waarbij men de kennis uit de tekst integreert met de eigen kennis. Op dat moment hebben lezers een volledige mentale representatie van de tekst.

Voor een goed begrip in een dialoog moeten beide partijen volgens Pickering en Garrod (2004) ongeveer dezelfde mentale representatie hebben van het onderwerp. In de meeste gevallen bereiken gesprekspartners automatisch, zonder veel cognitieve moeite, overeenstemming van hun situatiemodellen door middel van priming. Priming houdt in dat een uiting van de één bepaalde talige elementen in het lexicon van de ander activeert, door deze activatie is de kans groot dat de ander deze elementen gebruikt in zijn of haar volgende uiting. Dit kunnen zowel woorden als grammaticale constructies zijn. Op deze manier gaan de gesprekspartners dus steeds meer op dezelfde manier praten. De activatie van bepaalde talige elementen zorgt weer voor het creëren van bepaalde representaties op het niveau van het situatiemodel. Door priming komen uiteindelijk dus ook de situatiemodellen van de deelnemers steeds dichter bij elkaar en is er op een gegeven moment sprake van overeenstemming. (Pickering & Garrod, 2004) Hoewel het er in de meeste gevallen op deze manier aan toe gaat, is het mechanisme niet helemaal waterdicht. Het kan zijn dat er misverstanden ontstaan en de gesprekspartners andere strategieën moeten inzetten om elkaar toch te begrijpen. Dit zijn metacommunicatieve strategieën, die in de volgende paragraaf besproken zullen worden.

2.4 Metacommunicatieve strategieën

Het gebruik van metacommunicatieve strategieën houdt in dat mensen expliciet praten over de manier waarop ze (gaan) communiceren, deze overeenstemming vindt bij automatische alignment plaats zonder dat mensen dit expliciet vermelden. Voorbeelden van metacommunicatieve strategieën zijn: afspraken maken over de betekenis van bepaalde woorden of overleggen over de aanpak van een bepaald probleem. Bahtina et al (2013) noemen dit meta communicative devices (MCD's) en onderzoeken hoe vaak en waarvoor deze gebruikt worden in luistertaalgesprekken tussen Russen en Estlanders. Ze onderscheiden vier soorten MCD's: bij het gebruik van MCD 1 proberen de gesprekspartners overeen te stemmen over de acties die ze gaan uitvoeren om een bepaald doel te bereiken. Uitingen in de tweede categorie zijn erop gericht dat beide partners er zeker over zijn dat ze dezelfde conceptuele perceptie hebben (wat is links/rechts/boven/onder). MCD 3 is puur linguïstisch: overeenstemming over het taalgebruik. Herformuleringen, afspraken over de betekenis van bepaalde woorden of afspraken om een bepaald woord te gebruiken vallen hieronder. De laatste soort, MCD4, is het type uitingen dat algemeen van aard is, deze wordt gebruikt door de gesprekspartners om te checken of ze op één lijn zitten. Een vraag zoals *wat bedoel je* of *bedoel je ..* is zo'n uiting.

Uit het onderzoek blijkt dat mensen deze strategieën inderdaad toepassen in luistertaalgesprekken om tot alignment te komen en dat de L2 vaardigheid van één van de gesprekspartners van invloed is op de mate van het gebruik ervan. Over het algemeen gebruikten proefpersonen met een lage L2 vaardigheid vaak MCD's om te checken of ze het zelf goed begrepen en gebruikten proefpersonen die met iemand met een lage L2 vaardigheid spraken vaak MCD's om vast te stellen of de ander het wel goed begreep. MCD 2 en 4 werden het meeste gebruikt. MCD 3 werd maar heel weinig ingezet, alleen als de communicatie ineens dreigde te vallen, vooral door koppels waarin ten minste één proefpersoon een lage L2 taalvaardigheid had.

Schoenmakers (2014) heeft op basis van de categorisatie van MCD's van Bahtina et al. (2013) een onderzoek gedaan naar de samenhang tussen taalvaardigheid en het gebruik van MCD's in ELF-gesprekken. Dit was een bacheloreindwerkstuk in het kader van het langlopende onderzoeksproject naar Nederlands-Duitse luistertaal en ELF, waarvoor dit onderzoek ook wordt gedaan. Er werd geen significante relatie gevonden tussen taalvaardigheid en gebruik van MCD's. Dit is dus anders dan Bahtina et al. (2013) vonden voor LaRa-gesprekken. In dit onderzoek zal ik dit verschil in gebruik van MCD's verder bestuderen, in de volgende paragraaf zullen een aantal kenmerken van LaRa- en ELF-gesprekken naar voren komen die te maken kunnen hebben met het verschil.

2.5 Vergelijking ELF en LaRa

Blees et al. (2014) hebben een vergelijking gemaakt tussen de effectiviteit van het gebruik van luistertaal en Engels als lingua franca in gesprekken tussen Nederlandse en Duitse studenten. De studenten moesten een probleemoplossende taak uitvoeren en dit bleek beter te gaan in ELF-gesprekken dan in LaRa-gesprekken. Ook vonden de studenten het moeilijker om hun moedertaal te spreken in LaRa-gesprekken dan om Engels te spreken in ELF-gesprekken. Een reden hiervoor zou een gebrek aan automatische alignment kunnen zijn, gesprekspartners moeten dan meer moeite doen om elkaar te begrijpen en metacommunicatie gebruiken.

Costa et al. (2008) geven een verklaring voor dit vermoeden: volgens hen zijn gesprekken tussen een native speaker en een tweede taal spreker minder vloeiend en automatisch dan gesprekken tussen twee moedertaalsprekers. Er vindt minder automatische alignment plaats in de eerstgenoemde gesprekken omdat de gesprekspartners niet dezelfde strategieën kunnen toepassen

als dat ze normaal zouden doen wanneer ze in hun moedertaal spreken. Ze moeten zich aanpassen aan de manier van spreken van de gesprekspartner. Ook voor LaRa-gesprekken is deze redenering toe te passen: de ontvanger moet immers luisteren in een taal die niet zijn of haar moedertaal is. Zoals al in de paragraaf over luistertaal naar voren is gekomen, moet de spreker zich aanpassen aan de hoorder waardoor hij of zij andere gespreksstrategieën moet toepassen dan normaal. Dit kan verklaren waarom studenten het zo lastig vonden in LaRa-gesprekken om hun moedertaal te spreken. Hoe hoger de taalvaardigheid van de gesprekspartner, hoe minder de spreker zijn manier van praten zal moeten aanpassen, omdat de gesprekspartner spraak op moedertaalniveau kan begrijpen.

Voor gesprekken in een lingua franca tussen twee tweede taal sprekers geldt niet dat zij minder automatisch verlopen dan gesprekken tussen twee moedertaalsprekers (Costa et al., 2008). Dit is vooral wanneer de twee moedertalen van de sprekers uit dezelfde taalfamilie komen omdat het dan zeer waarschijnlijk is dat de twee sprekers de lingua franca op dezelfde manier gebruiken, ook wanneer zij de lingua franca niet zo goed spreken. Duits en zijn beide Germaanse talen en lijken redelijk op elkaar, volgens de redenering van Costa et al. (2008) zijn ELF-gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers dus gesprekken waar redelijk veel automatische alignment plaatsvindt, ook al is de taalvaardigheid van de sprekers niet zo hoog.

In dit onderzoek ga ik mij richten op het gebruik van meta communicative devices (MCD's) in luistertaalgesprekken en in ELF-gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers. Beide zijn vormen van meertalige communicatie, maar zoals op te maken is uit de redenering van Costa et al. (2008) betekent dit niet dat alignment op dezelfde manier plaatsvindt. In de volgende paragrafen zal ik de hoofd- en deelvragen die bij dit onderzoek horen op een rijtje zetten. Ook zal ik per deelvraag hypothesen formuleren en toelichten aan de hand van de bevindingen uit de literatuur.

2.6 Hoofdvraag

Wat is de invloed van het gebruik van LaRa dan wel ELF in gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers op het aantal metacommunicatieve strategieën dat zij gebruiken en is hun taalvaardigheid in de L2 hierbij van invloed?

2.7 Deelvragen en hypothesen

1. Is er een verschil in het aantal MCD's dat gespreksdeelnemers gebruiken in LaRa-gesprekken en in ELF-gesprekken?

Mijn verwachting is dat mensen in luistertaalgesprekken meer gebruik maken van MCD's in totaal en van MCD 3 en MCD 4 afzonderlijk dan mensen in ELF-gesprekken, want gesprekspartners in luistertaalgesprekken moeten hun gespreksstrategieën aanpassen omdat de ander een niet-moedertaalspreker is. In ELF-gesprekken is dit niet het geval omdat beide gesprekspartners niet-moedertaalsprekers zijn van talen die typologische dichtbij elkaar liggen en dit volgens Costa et al. (2008) leidt tot veel automatische alignment omdat de gesprekspartners de taal op dezelfde manier gebruiken. Voor het gebruik van MCD 1 en 2 verwacht ik geen verschillen afhankelijk van taalmodus omdat deze nodig zijn om de opdracht te voltooien en niet zozeer met het begrip van elkaars taal te maken hebben.

Hypothese 1: In totaal gebruiken LaRa-sprekers meer MCD's dan ELF-sprekers. In het gebruik van MCD 1 en 2 zit geen verschil tussen LaRa-sprekers en ELF-sprekers. LaRa-sprekers zullen MCD 3 en 4 meer gebruiken dan ELF-sprekers.

2. Is het gebruik van MCD's afhankelijk van de taalvaardigheid van de proefpersoon zelf in LaRa- en in ELF-gesprekken?

Voor LaRa-gesprekken is mijn verwachting: hoe lager de taalvaardigheid, hoe meer gebruik van MCD's. Dit geldt voor het gebruik van MCD's in totaal en voor het gebruik van MCD 3 en 4 apart omdat deze met het begrip van elkaars uitingen te maken hebben. Voor het gebruik van MCD 1 en 2 verwacht ik geen verschillen omdat deze niet zo sterk met taalbegrip te maken hebben. Deze verwachtingen baseer ik op het feit dat Bahtina et al. (2013) hebben gevonden dat in LaRa-gesprekken waarbij één van de gesprekspartners een lage taalvaardigheid had in de L2 meer gebruik werd gemaakt van MCD's dan in gesprekken waarin beide sprekers een hoge taalvaardigheid hadden. Hoe lager de taalvaardigheid van de proefpersoon, hoe meer gebruik van MCD's omdat dit leidt tot meer vragen om verduidelijking.

Costa et al. (2008) beredeneren dat gesprekspartners in lingua franca gesprekken automatisch alignment creëren, daarom verwacht ik dat het aantal MCD's in ELF-gesprekken over het algemeen laag zal zijn en voor elk taalvaardigheidsniveau gelijk. Wel verwacht ik dat MCD 3 afhankelijk is van de taalvaardigheid van ELF-sprekers: hoe lager deze is, hoe meer moeite de sprekers waarschijnlijk hebben met het vinden van de juiste woorden, wat leidt tot het gebruik van MCD 3.

Hypothese 2 voor LaRa-gesprekken: Personen met een lage taalvaardigheid in L2 gebruiken meer MCD's in totaal dan personen met een gemiddelde of een hoge taalvaardigheid in L2. Personen met een gemiddelde taalvaardigheid in L2 gebruiken in totaal meer MCD's dan personen met een hoge taalvaardigheid in L2. Dit geldt ook voor het gebruik van MCD 3 en 4. MCD 1 en 2 worden door personen met een lage, gemiddelde en hoge taalvaardigheid in L2 evenveel gebruikt.

Hypothese 2 voor ELF-gesprekken: Personen met een lage, gemiddelde en hoge taalvaardigheid in het Engels gebruiken evenveel MCD's in totaal. Dit geldt ook voor MCD 1, 2 en 4 MCD afzonderlijk. Personen met een lage taalvaardigheid in het Engels gebruiken MCD 3 vaker dan personen met een gemiddelde of hoge taalvaardigheid in het Engels. Personen met een gemiddelde taalvaardigheid in het Engels gebruiken MCD 3 vaker van personen met een hoge taalvaardigheid in het Engels.

3. Is het gebruik van MCD's afhankelijk van de taalvaardigheid van de gesprekspartner van de proefpersoon in LaRa- en in ELF-gesprekken?

Wederom verwacht ik in LaRa-gesprekken invloed van taalvaardigheid op het gebruik van MCD's in totaal, MCD 3 en MCD 4. Hoe lager de taalvaardigheid van de gesprekspartner, hoe meer MCD's de spreker zal gebruiken omdat de sprekers hun spreekstijl meer moeten aanpassen wanneer de ander een lage taalvaardigheid heeft in hun moedertaal dan wanneer de taalvaardigheid van de ander hoog is. Ik verwacht geen invloed van taalvaardigheid op het aantal MCD's in ELF-gesprekken omdat volgens Costa et al. (2008) gesprekspartners in lingua franca gesprekken vrij gemakkelijk automatisch alignment creëren.

Hypothese 3 voor LaRa-gesprekken: Personen met een gesprekspartner met een lage taalvaardigheid in L2 gebruiken meer MCD's in totaal dan personen met een gesprekspartner met een gemiddelde of hoge taalvaardigheid in L2. Personen met een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid in L2 gebruiken in totaal meer MCD's dan personen met een gesprekspartner met een hoge taalvaardigheid in L2. Dit geldt ook voor het gebruik van MCD 3 en 4. MCD 1 en 2 worden door

personen met een gesprekspartner met een lage, gemiddelde en hoge taalvaardigheid in L2 evenveel gebruikt.

Hypothese 3 voor ELF-gesprekken: Personen met een gesprekspartner met een lage, gemiddelde en hoge taalvaardigheid in het Engels gebruiken evenveel MCD's in totaal. Dit geldt ook voor MCD 1, 2, 3 en 4 MCD afzonderlijk.

4. Heeft de taalvaardigheid van de proefpersoon zelf en de taalvaardigheid van de gesprekspartner invloed op het (eventuele) verschil in gebruik van MCD's in LaRa-gesprekken en in ELF-gesprekken?

Omdat ik in ELF-gesprekken over het algemeen een laag aantal MCD's verwacht, verwacht ik een interactie-effect van taalmodus en taalvaardigheid. Bij een hoge taalvaardigheid zal men in LaRa-gesprekken ook weinig MCD's gebruiken en zal er dus geen verschil zijn tussen LaRa- en ELF-gesprekken. Bij een lage taalvaardigheid zal men in LaRa-gesprekken juist wel veel MCD's gebruiken en is er dus een verschil in het aantal MCD's in LaRa- en ELF-gesprekken.

Hypothese 4: Voor de MCD's in totaal en voor MCD 3 en 4 apart verwacht ik een interactie-effect: bij een lage of gemiddelde taalvaardigheid van de proefpersoon zelf of de gesprekspartner verwacht ik door LaRa-sprekers meer MCD's dan door ELF-sprekers, bij een hoge taalvaardigheid van de proefpersoon zelf of de gesprekspartner verwacht ik geen verschil tussen het aantal MCD's door ELF-sprekers en LaRa-sprekers. Voor MCD 1 en 2 verwacht ik geen verschillen.

3. Methode

3.1 Participanten

Voor dit onderzoek zijn in totaal 73 koppels gevormd waarvan steeds één van de sprekers Duits als moedertaal had en de ander Nederlands. De proefpersonen zijn via de persoonlijke netwerken van de onderzoekers geworven. De gemiddelde leeftijd van de proefpersonen was 25.4 (SD=8.59). De hoogst behaalde opleiding van de proefpersonen varieerde, maar bijna de helft heeft een wetenschappelijke opleiding afgerond (45.2%). 16.4% van respondenten heeft een HBO-opleiding afgerond en 7.5% een MBO-opleiding. 29.5% heeft als hoogst behaalde opleiding een middelbare schooldiploma. Van 1.4% van de proefpersonen is het opleidingsniveau onbekend. De proefpersonen zijn in koppels verdeeld aan de hand van hun taalvaardigheid in de tweede taal. De verdeling is zo gemaakt dat er koppels waren met een lage taalvaardigheid, met een hoge taalvaardigheid en met een gemixte taalvaardigheid.

3.2 Materiaal en procedure

Om algemene achtergrondinformatie te verkrijgen over de proefpersonen vroegen wij de proefpersonen een enquête in te vullen. Deze enquête ging over het aantal talen dat de proefpersoon sprak, de manier waarop de proefpersoon Engels en Duits of Nederlands geleerd had en hoe de proefpersoon nu nog in aanraking kwam met deze talen. In bijlage 1 is zowel de Nederlandse als de Duitse versie van de enquête te vinden.

Om de taalvaardigheid van de proefpersonen te meten hebben wij een cloze-test gebruikt, volgens veel onderzoek een adequate manier om algemene L2 vaardigheid te meten (Bartow Stubbs & Tucker, 1974; Bachman, 1982; Patterson, 2012). Bij een cloze-test moeten participanten

ontbrekende (gedeelten van) woorden in een tekst invullen. Van iedere proefpersoon werd de taalvaardigheid in het Engels en in het Nederlands of Duits gemeten, de verschillende cloze-testen zijn te vinden in bijlage 2. De cloze-test en enquête kregen de proefpersonen twee weken voor het experiment per email toegestuurd, de meesten stuurden hem ingevuld via de mail weer terug, een aantal proefpersonen had de tests uitgeprint en op papier ingeleverd.

Het experiment zelf was een probleemoplossende taak dat plaatsvond via een telefoongesprek met Skype. Er is voor gekozen om geen webcam te gebruiken tijdens de Skypegesprekken om eventuele invloed van non-verbale communicatie uit te sluiten. De participanten kregen beide een plattegrond van een gebouw, die te vinden zijn in bijlage 3. Om de opdracht niet te makkelijk te maken waren de plattegronden qua vorm hetzelfde maar verschilden de plaatjes die aangaven waar een ruimte voor diende. Één van de deelnemers van het koppel kreeg rol A toebedeeld, de ander rol B. De participanten kregen voordat zij aan de opdracht begonnen een uitleg over de opdracht en hun rol. Beiden kregen te horen dat ze een afspraak hadden met een zakenrelatie die zich ergens in het gebouw bevond. Er moest een contract getekend worden volgens de instructies dus de deelnemers kregen de opdracht elkaar zo snel mogelijk te vinden. Daarbij werd vermeld dat er veel verbouwd was in het gebouw en dat daarom de functies van de ruimtes op de plattegrond van zakenpartner anders konden zijn dan die op de eigen plattegrond. Ook werd er uitgelegd dat er door bouwwerkzaamheden eenrichtingswegen waren, op de plattegrond aangegeven met rode pijltjes, die ze moesten volgen. Participant A moest aan participant B vertellen waar hij of zij zich in het gebouw bevond en participant B moest vervolgens participant A naar zichzelf toe leiden. Beide moesten in Paint de route tekenen die ze gelopen hadden zodat de onderzoeker achteraf kon kijken of ze elkaar gevonden hadden en de opdracht geslaagd was. In totaal kregen 35 koppels de opdracht deze taak uit te voeren in het Engels (ELF) en moesten 38 koppels luistertaal (LaRa) gebruiken. De koppels kregen maximaal tien minuten de tijd voor de opdracht. Na het lezen van de instructies konden de participanten nog via Skype-chat vragen stellen aan de onderzoeker. Als alles duidelijk was mochten de participanten met hun taak beginnen en niets meer vragen aan de onderzoeker. De gesprekken zijn opgenomen en getranscribeerd met behulp van EXMARaLDA.

3.3 Operationalisatie van taalvaardigheid

In dit onderzoek zal ik kijken naar het effect van taalmodus op het gebruik van MCD's en het effect van taalvaardigheid op het gebruik van MCD's. Ik heb gekozen om de taalvaardigheid en het aantal MCD's per persoon te nemen en niet per koppel, omdat twee uitersten elkaar gelijk trekken in een koppel. Om toch ook rekening te houden met het feit dat de gesprekspartner invloed kan hebben op het aantal MCD's dat iemand gebruikt, heb ik ook de taalvaardigheid van de gesprekspartner meegenomen in de analyses. De taalvaardigheid van de proefpersonen wordt bepaald door hun c-testscore: het percentage dat zij goed hadden op de c-test. Bij de participanten in ELF-gesprekken gaat het om hun c-testscore op het Engels, bij de participanten in LaRa-gesprekken om hun c-testscore op Nederlands of Duits. Aan de hand hiervan zijn drie groepen gemaakt: participanten met een lage, gemiddelde en hoge taalvaardigheid. Een c-testscore van 0-50% betekent een lage taalvaardigheid, een score van 50-75% betekent een gemiddelde taalvaardigheid en een score van 75-100% staat voor een hoge taalvaardigheid. De indeling is op deze manier gemaakt omdat het totaal aantal proefpersonen zo redelijk gelijk verdeeld was over de drie niveaus. In de volgende paragraaf wordt besproken hoe de MCD's geanalyseerd zijn.

3.4 Analyseren van MCD's

In de scriptie van Britt Schoenmakers (2014) zijn de MCD's al vrij duidelijk gecategoriseerd aan de hand van de indeling van Bahtina et al. Wel geeft zij aan in haar discussie dat de categorisering nog iets specifiek kon, voor dit onderzoek heb ik samen met een andere onderzoeker geprobeerd de categorieën een nog scherpere afbakening te geven. We hebben ieder de helft van de LaRa-gesprekken geanalyseerd, daarna overlegd over de twijfelgevallen en aan de hand daarvan de MCD's duidelijker afgebakend. Aan de hand van deze criteria zijn de transcripten nogmaals geanalyseerd. Na een tweede overleg zijn de voorwaarden voor MCD 2 nog specifiek gemaakt en zijn alle MCD 2's nogmaals geanalyseerd. De ELF-transcripten zijn aan de hand van dezelfde criteria geanalyseerd. Hieronder worden de vier MCD's uitgelegd met een aantal voorbeelden.

MCD 1 is erop gericht om gemeenschappelijk begrip te creëren over de acties die uitgevoerd moeten worden om de opdracht te volbrengen. Het bespreken van de opdracht valt hieronder, zoals de rolverdeling of de gestelde voorwaarden herhalen, in fragment 1 is hiervan een voorbeeld te vinden. Er is sprake van metacommunicatie omdat de deelnemers beide al van op de hoogte zijn van de taak, dus als zij het er toch over hebben zijn ze aan het checken of er gemeenschappelijk begrip is over de taak en de handelingen. Ook het bespreken van de aanpak valt hieronder, hierbij gaat het om de uitingen waarbij sprekers overeenstemmen hoe ze het probleem gaan aanpakken. Daarnaast is het aangeven dat de ander moet wachten geteld als MCD 1 omdat het aangeven dat de ander even niets moet zeggen ook praten over de manier van communiceren is. Het laten wachten van de ander is ook manier om een denkpauze in te lassen waardoor het een actie wordt om het gemeenschappelijke doel te bereiken

	0 [00:03.9]	1 [00:06.0]	2 [00:07.1]	3 [00:08.9]
GerGuide [v]	YOU have to find me↓ right?			
DutFollower [v]	Ehm I have to find you. (0.7)		Okay (1.2)Ehm	

Fragment 1: voorbeeld van bespreken van het doel en de rollen

MCD 2 heeft als doel een gedeeld oriëntatiesysteem vast te stellen. Hieronder valt dus het vergelijken van elkaars plattegrond en het vaststellen vanuit welk perspectief ze de plattegrond zien. Er worden in de gesprekken veel uitingen gedaan in de trant van het vergelijken van de plattegrond, maar een uiting wordt alleen als MCD 2 gezien als de deelnemers expliciet bespreken of de ander een plaatje ook heeft of ziet met als doel vanaf dat punt te oriënteren. Fragment 2 is hier een voorbeeld van. Onder het bespreken van perspectief valt het checken of beiden de plattegrond en de aanwijzingen op dezelfde manier interpreteren (zie fragment 3).

	17 [01:32.5]	18 [01:37.0]	19 [01:38.8]	20 [01:40.1]
DutGuide [v]	E:h		((lucht)) (0.5)>Ja nee die	
GerFollower [v]	((lucht)) (0.9) >Sihst du den< Apfel? (0.9)			
				21 [01:42.8]
DutGuide [v]	STA</staat bij mij ook op een andere plek >volgens mij<. (0.7)			Ehm
GerFollower [v]	((lucht))			

Fragment 2: GerFollower probeert een punt te vinden waarvandaan zij de guide kan leiden

Leefke [v]	(1.0) Eh:m (1.1) ich hab KEINE Ahnung/ (0.4) ah: (1.0) RECHTS auf dem	37 [02:29.0]
------------	--	--------------

Ronald [v]	(1.4)
Leefke [v]	BILDSchirm oder↑ (.) RECHTS (.) wenn man (0.6) in dem Gebäude steht?

Fragment 3: participanten bespreken vanuit welk perspectief zij rechts bedoelen

MCD 3 is gericht op het afstemmen van talige realisaties en het oplossen van problemen die ontstaan doordat één van de participanten een bepaald woord of een bepaalde uitdrukking niet weet, zoals in fragment 4. Onder MCD 3 valt daarom het herhalen van woorden in een andere vorm (synoniemen) en het uitleggen van uitingen wanneer de gesprekspartner een bepaald woord of een bepaalde uitdrukking niet begrijpt. Gezamenlijk afspreken hoe een woord te noemen, hardop jezelf afvragen zoals NLIK doet in fragment 5 of de ander vragen hoe je iets moet zeggen vallen ook onder MCD 3.

I [v]	ehm (0.5) wha/what is a triangle? ((lacht))	47 [03:00.4]	48 [03:03.5]
R [v]	room within a triangle↓ (1.8)		ehm (0.5) i/if if

I [v]	eh (.) NO NO eh four points (0.4)	49 [03:08.7]
R [v]	you don't have like four points but three point (1.1)	

Fragment 4: I weet niet wat een triangle is, R probeert het in andere woorden uit te leggen

NLIK [v]	ehm°(0.4) ye:s yes yes (2.5) hè? (2.0) but eh the e:h red how do you say it in	
DUKdJ [v]		45 [01:39.4]

NLIK [v]	english I don't know how to say it in english (1.9) how/how do y/ oh my go:d
DUKdJ [v]	°arrows°?

Fragment 5: NLIK vraagt zich hardop af hoe ze iets moet verwoorden in het Engels

MCD 4 is algemeen van aard, participanten gebruiken uitingen in deze categorie om te checken of ze elkaar goed begrijpen. Daarom zou je MCD 4 kunnen zien als een middel om misverstanden te voorkomen en te herstellen. Het gaat hier dus om het vragen om herhaling of verduidelijking en om checken of de ander jou begrepen heeft (zie fragment 6). Wanneer participanten een deel van de uiting van de ander herhalen op een vragende toon, of wanneer ze een woord in de trant van *toch* erachter zetten is dit ook gescoord als MCD 4 omdat participanten zo checken of ze het goed begrepen hebben. Hiervan is een voorbeeld te vinden in fragment 7.

DutGuide [v]	naar beneden↑ om bij de appel te komen↓ >of bij jouw< peer. (2.7) Snap je?	48 [02:07.4]
--------------	---	--------------

Fragment 6: DutGuide vraagt of GerFollower haar begrijpt

		8 [00:13.8]	9 [00:13.9]	10 [00:18.1]
NLIK [v]	which side of the square? (0.9)		on which side of the SQUARE?	
DUKdJ [v]		what↑?(0.6)		I'm
		11 [00:18.5]	12 [00:20.9]	13 [00:21.3]
NLIK [v]		oh you're IN it? °okay°		okay wacht moet ik een
DUKdJ [v]	right↑ in it (0.6)		RIGHT in the square (0.7)	

Fragment 7: DUKdj checkt of ze NLIK goed begrepen heeft

4. Resultaten

4.1 Kenmerken proefpersonen

De gemiddelde C-testscore op Duits/Nederlands van de proefpersonen in de LaRa-gesprekken was 57.42 (SD=22.84), die op Engels van de proefpersonen in ELF-gesprekken was 70.54 (SD=12.59). De taalvaardigheid in het Engels lag dus een stuk hoger dan die in het Nederlands/Duits ($t=-4.34$; $df=118.65$; $p<0.01$). De totale verdeling over de verschillende taalvaardigheids categorieën is redelijk gelijk verdeeld: 40 personen met een c-testscore van 0-50%, 54 personen met een score tussen de 50 en 75% en 52 personen met een score van meer dan 75%. De verdeling per taalmodus is niet gelijk omdat de taalvaardigheidsscore op het Engels over het algemeen hoger is dan die op het Duits/Nederlands ($X^2=28.27$; $df=2$; $p<0.01$). Het aantal vrouwen dat deelnam aan het experiment lag een stuk hoger dan het aantal mannen (103 versus 42). Ze zijn wel gelijk verdeeld over de LaRa- en ELF-gesprekken ($X^2=0.22$; $df=1$; $p=0.39$). De gemiddelde tijd die participanten deden over de taak was 8 minuten en 48 seconden. Participanten in de ELF-gesprekken deden er gemiddeld even lang over als de participanten in de LaRa-gesprekken ($t=-0.52$; $df=140$; $p=0.60$). Ook tussen proefpersonen met een lage, gemiddelde of hoge taalvaardigheid is geen verschil in tijdsduur van het gesprek ($F=1.62$; $df=139$; $p=0.20$). Omdat er geen verschil was in tijdsduur tussen de verschillende condities is verder niet gekeken of de duur van het gesprek invloed heeft op het aantal MCD's in LaRa- en ELF-gesprekken.

4.2 Effect van taalmodus op gebruik MCD's

In tabel 1 staat het gemiddelde aantal MCD's per proefpersoon weergegeven voor LaRa- en voor ELF-gesprekken. Uit een Kolmogorov-Smirnovtoets blijkt dat de MCD's in totaal normaal verdeeld voor zowel LaRa ($p=0.20$) als ELF (0.09). Voor elke MCD apart geldt dat er geen normale verdeling is. Omdat het aantal waarnemingen groot is (146) en het aantal waarnemingen ongeveer gelijk verdeeld is over de condities (76 en 70) heb ik wel voor alle MCD's apart ook een t-toets uitgevoerd om te kijken of er een verschil is in het gebruik van MCD's door ELF-sprekers en LaRa-sprekers. In de tabel is te zien dat MCD 2 het meest gebruikt werd, gevolgd door MCD 4, dan MCD 1 en MCD 3 werd het minst gebruikt door de proefpersonen. Participanten gebruikten gemiddeld 11.1 (SD=4.77) MCD's in totaal. Voor het totaal aantal MCD's is er geen significant verschil tussen participanten in LaRa-gesprekken en ELF-gesprekken ($t=1.52$; $df=144$; $p=0.13$). Dit geldt ook voor MCD 1 ($t=0.28$; $df=144$; $p=0.78$), MCD 2 ($t=1.73$; $df=144$; $p=0.09$) en MCD 4 ($t=1.70$; $df=144$; $p=0.09$). MCD 3 wordt significant meer gebruikt door ELF-sprekers dan door LaRa sprekers ($t=-4.02$; $df=109.5$; $p<0.01$).

Tabel 1: Gemiddelde aantal MCD's en standaarddeviaties (tussen haakjes) per proefpersoon weergegeven per taalmodus

Taalmodus	MCD totaal	MCD 1	MCD 2	MCD 3	MCD 4
LaRa (N=76)	11.7 (4.65)	2.16 (1.92)	5.24 (3.33)	0.42 (0.75)	3.79 (3.22)
ELF (N=70)	10.5 (4.85)	2.07 (1.77)	4.31 (3.01)	1.13 (1.28)	2.99 (2.39)
Totaal (N=146)	11.1 (4.77)	2.12 (1.84)	4.79 (3.24)	0.76 (1.10)	3.40 (2.87)

4.3 Invloed van taalvaardigheid op het gebruik van MCD's

Het analyseren van de invloed van taalvaardigheid op het gebruik van MCD's heb ik voor LaRa en ELF apart gedaan omdat ik voor taalvaardigheid een ander effect verwacht bij LaRa dan bij ELF. Om te kijken of er binnen de taalmodus LaRa verschillen zijn te ontdekken in het gebruik van MCD's die te verklaren zijn door de hoogte van de taalvaardigheid van de proefpersoon zelf of van die van zijn of haar gesprekspartner zijn twee one-way ANOVA's uitgevoerd. In tabel 2 en 3 zijn de gemiddelden en standaarddeviaties hiervan te vinden. Proefpersonen met een lage, gemiddelde en hoge taalvaardigheid gebruiken gemiddeld evenveel MCD's, namelijk 11.7 in totaal per persoon ($F=1.06$; $df=2,73$; $p=0.35$). Er is ook geen effect van taalvaardigheid op het gebruik van MCD 1 ($F=0.82$; $df=2,73$; $p=0.44$), MCD 2 ($F=0.24$; $df=2,73$; $p=0.79$) en MCD 3 ($F=0.60$; $df=2,73$; $p=0.55$). Het gebruik van MCD 4 verschilt wel per taalvaardigheidsniveau van de proefpersoon zelf ($F=6.6$; $df=2,73$; $p<0.01$). Uit een Post Hoc Scheffe toets blijkt dat proefpersonen met een lage taalvaardigheid meer MCD's 4 gebruiken dan proefpersonen met een gemiddelde taalvaardigheid ($p=0.03$) en met een hoge taalvaardigheid ($p=0.01$). De effectgrootte is 0.15. Tussen proefpersonen met een gemiddelde taalvaardigheid en proefpersonen met een hoge taalvaardigheid is geen verschil ($p=0.95$).

Tabel 2: Gemiddelde aantal MCD's en standaarddeviaties (tussen haakjes) per proefpersoon in LaRa - gesprekken weergegeven per taalvaardigheidsniveau van de proefpersoon zelf

Taalvaardigheid proefpersoon zelf	MCD totaal	MCD 1	MCD 2	MCD 3	MCD 4
Laag (N=35)	12.51 (4.42)	1.89 (1.97)	5.00 (3.11)	0.49 (0.85)	5.14 (3.54)
Gemiddeld (N=16)	11.26 (4.46)	2.58 (1.92)	5.21 (3.01)	0.47 (0.77)	2.79 (2.04)
Hoog (N=25)	10.77 (5.15)	2.23 (1.85)	5.64 (3.10)	0.27 (0.55)	2.50 (2.74)
Totaal (N=76)	11.70 (4.65)	2.16 (1.92)	5.24 (3.33)	0.42 (0.75)	3.79 (3.22)

In tabel 5 is te zien dat proefpersonen met een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid in LaRa-gesprekken de meeste MCD's gebruiken en personen met een gesprekspartner met een hoge taalvaardigheid de minste, dit is significant ($F=3.26$; $df=2,73$; $p=0.04$). Het hebben van een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid leidt tot meer gebruik van MCD's dan een gesprekspartner met een hoge taalvaardigheid ($p=0.05$). Er is geen verschil tussen het hebben van een gesprekspartner met een gemiddelde en lage taalvaardigheid ($p=0.25$) en ook niet tussen het hebben van een gesprekspartner met een hoge en lage taalvaardigheid ($p=0.51$). Het taalvaardigheidsniveau van de gesprekspartner heeft geen effect op het gebruik van MCD 1 ($F=1.16$; $df=2,73$; $p=0.32$), MCD 3 ($F=0.69$; $df=2,73$; $p=0.51$) en MCD 4 ($F=1.83$; $df=2,73$; $p=0.17$).

Verskil in taalvaardigheid zorgt wel voor een verschil in het gebruik van MCD 2 ($F=3.83$; $df=2,73$; $p=0.03$). Proefpersonen met een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid gebruiken MCD 2 meer dan proefpersonen met een gesprekspartner met een hoge taalvaardigheid ($p=0.04$). Er is geen verschil tussen het hebben van een gesprekspartner met een lage en gemiddelde

taalvaardigheid ($p=0.25$) en ook niet tussen het hebben van een gesprekspartner met een hoge en lage taalvaardigheid ($p=0.48$).

Tabel 3: Gemiddelde aantal MCD's en standaarddeviaties (tussen haakjes) per proefpersoon in LaRa-gesprekken weergegeven per taalvaardigheidsniveau van de gesprekspartner

Taalvaardigheid gesprekspartner	MCD totaal	MCD 1	MCD 2	MCD 3	MCD 4
Laag (N=35)	11.57 (4.37)	2.34 (1.85)	5.23 (0.58)	0.51 (0.74)	3.40 (2.73)
Gemiddeld (N=16)	13.74 (4.84)	1.58 (1.74)	6.74 (3.05)	0.42 (0.61)	5.00 (4.32)
Hoog (N=25)	10.14 (4.48)	2.36 (2.15)	3.95 (2.94)	0.27 (0.88)	3.36 (2.70)
Totaal (N=76)	11.70 (4.65)	2.16 (1.92)	5.24 (3.33)	0.42 (0.75)	3.79 (3.22)

In ELF-gesprekken zijn er geen verschillen in het gebruik van MCD's afhankelijk van de taalvaardigheid van de proefpersoon zelf ($F=0.32$; $df=2,67$; $p=0.72$). Dit geldt ook voor het gebruik van MCD 1 ($F=0.06$; $df=2,67$; $p=0.94$), MCD 2 ($F=0.25$; $df=2,67$; $p=0.78$), MCD 3 ($F=0.99$; $df=2,67$; $p=0.38$) en MCD 4 ($F=0.42$; $df=2,67$; $p=0.66$) apart. In tabel 4 zijn de gemiddelde aantallen MCD's per proefpersoon te vinden.

Tabel 4: Gemiddelde aantal MCD's en standaarddeviaties (tussen haakjes) per proefpersoon in ELF-gesprekken weergegeven per taalvaardigheidsniveau van de proefpersoon zelf

Taalvaardigheid proefpersoon zelf	MCD totaal	MCD 1	MCD 2	MCD 3	MCD 4
Laag (N=5)	12.00 (3.39)	1.80 (0.84)	5.00 (1.58)	1.60 (2.30)	3.60 (1.52)
Gemiddeld (N=35)	10.17 (4.46)	2.09 (1.85)	4.09 (3.08)	1.26 (1.29)	2.74 (2.28)
Hoog (N=30)	10.63 (5.52)	2.10 (1.83)	4.47 (3.32)	0.90 (1.06)	3.17 (2.65)
Totaal (N=70)	10.50 (4.85)	2.07 (1.77)	4.31 (3.09)	1.13 (1.28)	2.99 (2.39)

In tabel 5 zijn het gemiddelde aantal MCD's per proefpersoon in ELF-gesprekken te vinden, weergegeven voor lage, gemiddelde en hoge taalvaardigheid van de gesprekspartner. Er zijn geen significante verschillen in het totaalgebruik van MCD's ($F=3.03$; $df=2,67$; $p=0.06$). Voor elke MCD apart geldt ook dat de proefpersonen met een gesprekspartner met een lage, gemiddelde en hoge taalvaardigheid deze evenveel gebruiken. MCD 1 ($F=1.64$; $df=2,67$; $p=0.20$), MCD 2 ($F=0.24$; $df=2,67$; $p=0.79$), MCD 3 ($F=2.01$; $df=2,67$; $p=0.14$) als MCD 4 ($F=1.83$; $df=2,67$; $p=0.17$).

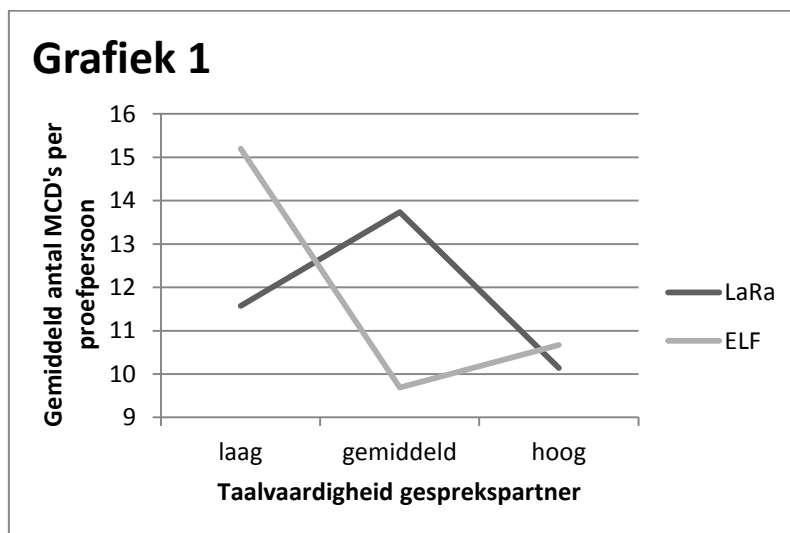
Tabel 5: Gemiddelde aantal MCD's en standaarddeviaties (tussen haakjes) per proefpersoon in ELF-gesprekken weergegeven per taalvaardigheidsniveau van de gesprekspartner

Taalvaardigheid gesprekspartner	MCD totaal	MCD 1	MCD 2	MCD 3	MCD 4
Laag (N=5)	15.20 (4.44)	3.40 (0.89)	5.20 (1.64)	2.00 (1.23)	4.60 (3.65)
Gemiddeld (N=35)	9.69 (4.71)	2.06 (1.75)	4.17 (3.31)	0.89 (1.08)	2.57 (2.17)
Hoog (N=30)	10.67 (4.76)	1.87 (1.85)	4.33 (3.04)	1.27 (1.46)	3.20 (2.36)
Totaal (N=70)	10.50 (4.85)	2.07 (1.77)	4.31 (3.09)	1.13 (1.28)	2.99 (2.39)

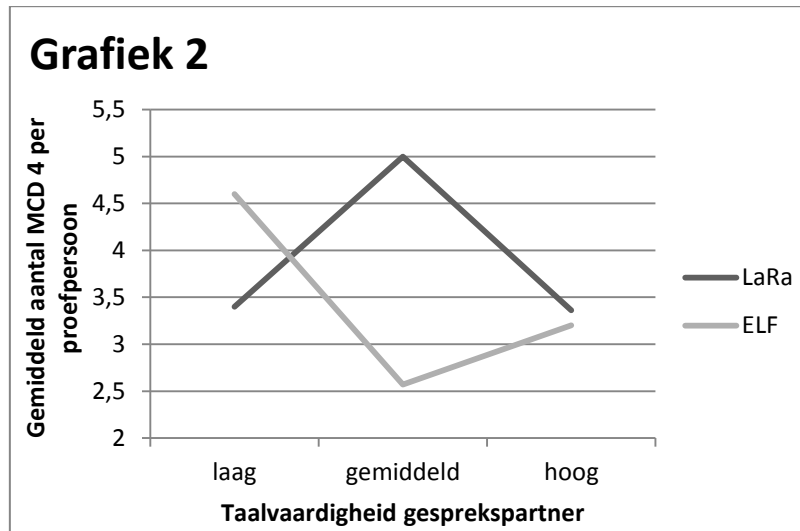
4.4 Interactie taalmodus en taalvaardigheid

In bovenstaande paragrafen is naar voren gekomen dat taalvaardigheid een ander effect heeft op het gebruik van MCD's door LaRa-sprekers dan op het gebruik van MCD's door ELF-sprekers. Met een meerwegsvariantieanalyse is gekeken of er een interactie-effect is van taalmodus en taalvaardigheid van de proefpersoon zelf en van de taalvaardigheid van de gesprekspartner. Mocht dit het geval zijn dan moeten het eerder gevonden hoofdeffect van taalmodus immers anders geïnterpreteerd worden. Dit bleek voor taalmodus en taalvaardigheid van de proefpersoon zelf zowel voor de MCD's in totaal niet het geval te zijn ($F=0.13$; $df=2,140$; $p=0.88$). Dit geldt ook voor MCD 1, 2, 3 en 4 apart ($F=0.15$; $df=2,140$; $p=0.86$, $F=0.23$; $df=2,140$; $p=0.79$, $F=0.36$; $df=2,140$; $p=0.70$ en $F=1.07$; $df=2,140$; $p=0.35$).

Voor het aantal MCD's in totaal per proefpersoon bleek wel een interactie te zijn tussen taalmodus en taalvaardigheid van de gesprekspartner ($F=5.59$; $df=2,140$; $p=0.01$). In grafiek 1 is dit interactie-effect weergegeven. Er is geen significant verschil in het gebruik van MCD's tussen personen met een gesprekspartner met een lage taalvaardigheid in ELF-gesprekken en personen met een gesprekspartner met een lage taalvaardigheid in LaRa-gesprekken ($t=-1.74$; $df=38$; $p=0.09$). Voor personen met een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid is wel een verschil gevonden afhankelijk van taalmodus: in LaRa-gesprekken worden door mensen met een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid meer MCD's gebruikt dan in ELF-gesprekken door personen met een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid ($t=2.99$; $df=52$; $p<0.01$). Voor personen met een gesprekspartner met een hoge taalvaardigheid liggen de gemiddelden gelijk ($t=-0.41$; $df=50$; $p=0.69$). Het effect is niet groot en verklaart maar 7.4% van de variantie. Voor MCD 1, 2 en 3 apart is er geen interactie-effect gevonden ($F=1.51$; $df=2,140$; $p=0.22$, $F=2.90$; $df=2,140$; $p=0.06$ en $F=1.81$; $df=2,140$; $p=0.17$).

Voor het gebruik van MCD 4 is ook een interactie-effect gevonden ($F=3.45$; $df=2,140$; $p=0.04$). Het effect is te zien in grafiek 2 en ziet er ongeveer hetzelfde uit als het interactie-effect voor het gebruik van MCD's in totaal. Bij een lage taalvaardigheid van de gesprekspartner is er geen verschil tussen ELF en LaRa ($t=-0.89$; $df=38$; $p=0.38$). Bij een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid gebruiken LaRa-sprekers vaker MCD 4 dan ELF-sprekers ($t=2.30$; $df=23.05$; $p=0.03$). Bij een hoge taalvaardigheid is wederom geen verschil tussen ELF en LaRa ($t=0.23$; $df=50$; $p=0.82$). Ook gaat het weer om een kleine effectgrootte (0.047).

5. Discussie

De centrale vraag in dit onderzoek was of gesprekspartners in LaRa-gesprekken meer gebruik maken van metacommunicatie dan gesprekspartners in ELF-gesprekken. Het verwachte antwoord op deze vraag was ja voor het totale aantal MCD's per persoon en het aantal MCD's 3 en 4, omdat uit eerder onderzoek van Blees et al. is gebleken dat participanten het moeilijker vonden om LaRa-gesprekken te voeren dan om ELF-gesprekken te voeren. Dit zou kunnen komen doordat personen in LaRa-gesprekken minder automatisch tot alignment komen dan proefpersonen in ELF-gesprekken. LaRa- en ELF-sprekers bleken in dit onderzoek over het algemeen evenveel MCD's te gebruiken. De moeilijkheid van LaRa-gesprekken zou dus aan iets anders kunnen liggen. Uit onderzoek is gebleken dat switchen tussen twee talen extra cognitieve verwerkingskosten met zich meebrengt (Hernandez, 2009), dit zou kunnen leiden tot moeizamere gesprekken. Daarnaast kunnen er andere factoren dan taalmodus een rol spelen in het gebruik van MCD's: de standaarddeviaties lagen redelijk hoog, dit wijst erop dat de verschillen tussen de proefpersonen binnen de groepen redelijk hoog lagen. Het gebruik van MCD's zou te maken kunnen hebben met iemands begrip van de opdracht. Wanneer participanten de opdracht niet hebben begrepen kan dit leiden tot veel gebruik van MCD's omdat er dan veel overlegd moet worden over de rollen en de aanpak. Voor het experiment vroegen de onderzoekers of de proefpersonen de opdracht goed begrepen hadden, pas dan konden ze beginnen. Tijdens een aantal gesprekken bleek soms dat toch niet alles duidelijk was.

Er bleek wel een significant verschil te zijn voor het gebruik van MCD 3: deze werd door ELF-sprekers meer gebruikt dan door LaRa-sprekers. Dit is precies het tegenovergestelde van de opgestelde hypothese. MCD 3 werd maar weinig gebruikt, als hij gebruikt werd, was dit vooral wanneer sprekers niet op een bepaald woord konden komen of een bepaald woord niet wisten. Het is logisch dat dit in ELF-gesprekken vaker gebeurt omdat sprekers in LaRa-gesprekken hun eigen moedertaal spreken en dus weinig tot geen problemen hebben met het vinden van woorden.

De hypothesen over de invloed van taalvaardigheid van de persoon zelf op het gebruik van MCD's worden voor een deel bevestigd. Er blijkt inderdaad geen verschil te zijn in het gebruik van MCD 1 en 2 door mensen met verschillende taalvaardigheidsniveaus in zowel LaRa- als ELF-gesprekken. Dit komt hoogstwaarschijnlijk omdat MCD 1 en 2 nodig zijn om te taak op te lossen. Dit

is niet met volledige zekerheid vast te stellen omdat in dit onderzoek geen vergelijking is getrokken met gesprekken tussen twee moedertaalsprekers, waardoor onbekend is hoeveel MCD's bij deze taak 'normaal' zijn.

Voor het gebruik van MCD 4 kloppen de hypothesen gedeeltelijk: in LaRa-gesprekken gebruiken mensen met een lage taalvaardigheid deze MCD vaker dan mensen met een gemiddelde en hoge taalvaardigheid, in ELF-gesprekken was dit verschil er niet, zoals verwacht. MCD 4 is door LaRa-sprekers met een lage taalvaardigheid waarschijnlijk vaak gebruikt omdat zij vaak om verduidelijking moesten vragen, iets wat ook door Bahtina et al. (2012) gevonden werd als belangrijke reden om MCD 4 te gebruiken. Tussen het gebruik van MCD 4 van mensen in LaRa-gesprekken met een hoge en gemiddelde taalvaardigheid zat geen verschil, terwijl dit wel verwacht was.

Voor de MCD's in totaal en voor MCD 3 apart zijn geen verschillen gevonden afhankelijk van het taalvaardigheidsniveau van de proefpersonen. Zoals al naar voren is gekomen werd MCD 3 vooral gebruikt bij woordvindingsproblemen en deze kwamen in LaRa-gesprekken eigenlijk nooit voor. Dat er in ELF-gesprekken geen verschillen zijn, zou kunnen komen door de ongelijke verdeling van de groepen. Voor de MCD's in totaal wijken de bevindingen voor ELF-sprekers niet af van de verwachting: er is inderdaad geen verschil afhankelijk van het taalvaardigheidsniveau van de proefpersoon. Voor LaRa-sprekers was er wel een verschil verwacht, maar niet gevonden, dit zou ook te maken kunnen hebben met het onbegrip van de opdracht, hierdoor is het totaal aantal MCD's bij sommige mensen misschien hoog omdat ze de opdracht niet begrepen, niet omdat ze een lage taalvaardigheid hadden.

Er is een interactie-effect gevonden tussen taalvaardigheid van de gesprekspartner en taalmodus. Proefpersonen met een gesprekspartner met een lage taalvaardigheid in ELF-gesprekken bleken evenveel MCD's te gebruiken als proefpersonen met een gesprekspartner met een lage taalvaardigheid in LaRa-gesprekken. Voor proefpersonen met een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid in LaRa-gesprekken gold dat zij meer MCD's gebruikten dan proefpersonen met een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid in ELF-gesprekken. Bij proefpersonen met een gesprekspartner met een hoge taalvaardigheid waren er geen verschillen. Dit is voor een gedeelte te verklaren aan de hand van de literatuur: proefpersonen in ELF-gesprekken gebruiken bij elk taalvaardigheidsniveau weinig metacommunicatie omdat zij automatisch tot overeenstemming komen (Costa et al., 2008). Om deze reden zijn de aantallen MCD's bij hoge taalvaardigheid gelijk. LaRa-sprekers gebruiken bij gesprekspartners met een gemiddeld taalvaardigheidsniveau meer MCD's dan bij gesprekspartners met een hoog taalvaardigheidsniveau omdat ze hun taalgebruik meer moeten aanpassen aan het niveau van de ander, in ELF is dat niet zo omdat beide participanten normaal gesproken ook niet op moedertaalniveau Engels spreken. Dit effect wordt ook in hypothese 4 omschreven. Het onverwachte is dat een lage taalvaardigheid van de gesprekspartners bij LaRa niet leidt tot nog meer MCD's. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat een aantal van de koppels met een lage taalvaardigheid van de ander elkaar helemaal niet begrepen en daarom ook niet zoveel MCD's gebruikten. Er is achteraf niet gemeten hoe goed de participanten vonden dat ze elkaar begrepen en ook het succes van de opdracht is in dit onderzoek niet meegenomen dus deze verklaring is in dit onderzoek niet te testen.

De taalvaardigheid van de proefpersonen had bij LaRa-sprekers een minder groot effect dan verwacht. Er zijn wat kanttekeningen te plaatsen bij het operationaliseren van taalvaardigheid van de proefpersonen. Zo is voor luistertaal vooral de passieve kennis van gesproken taal van belang maar wordt met een cloze-test schrijfvaardigheid getest. Daarnaast is het voor het vergelijken lastig dat de

proefpersonen voor het Engels een andere soort taalvaardigheid nodig hebben dan de proefpersonen voor luistertaal, voor het Engels is de actieve kennis immers wel relevant. Daarnaast hebben in dit onderzoek hebben maar weinig proefpersonen meegedaan met een lage taalvaardigheid in het Engels, dit kan een vertekend beeld van de resultaten geven. Verder is voorzichtigheid geboden bij het generaliseren van de resultaten omdat de effectgroottes steeds maar klein waren en de taak die de proefpersonen moesten uitvoeren redelijk specifiek was.

6. Conclusie

In dit onderzoek is door middel van een experiment via Skype onderzocht op welke manier metacommunicatieve strategieën gebruikt worden in ELF- en LaRa-gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers. De hoofdvraag hierbij luidde: *Wat is de invloed van het gebruik van LaRa dan wel ELF in gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers op het aantal metacommunicatieve strategieën dat zij gebruiken en is hun taalvaardigheid in de L2 hierbij van invloed?*

Metacommunicatieve strategieën werden door de proefpersonen ingezet om te checken of er gemeenschappelijk begrip was over de opdracht, om onduidelijkheden aan het licht te brengen en om te controleren of men goed begreep wat de ander bedoelde. In ELF-gesprekken werd dit over het algemeen evenveel gedaan als in LaRa-gesprekken. Er blijkt wel dat LaRa-sprekers met een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid meer metacommunicatie gebruiken dan ELF-sprekers met een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid, een lage taalvaardigheid van de gesprekspartner zorgt in ELF-gesprekken voor evenveel metacommunicatie als in LaRa-gesprekken, dit geldt ook voor een hoge taalvaardigheid. Taalvaardigheid speelt verder een minder grote rol dan verwacht, wel is in LaRa-gesprekken het gebruik van MCD 4 afhankelijk van de taalvaardigheid van de proefpersonen zelf. Proefpersonen met een lage taalvaardigheid maken meer gebruik van MCD 4 dan proefpersonen met een gemiddelde of hoge taalvaardigheid.

Het gebruik van MCD's hangt waarschijnlijk samen met een aantal factoren die niet in dit onderzoek zijn meegenomen, zoals begrip en succes van de opdracht. Onbegrip van de opdracht zou kunnen leiden tot een groot aantal MCD's terwijl de participanten elkaar prima begrijpen, daarom zou in vervolgonderzoek beter gecontroleerd moeten worden of de proefpersonen de opdracht echt goed snappen door bijvoorbeeld een aantal vragen over de voorwaarden te stellen. LaRa-sprekers met een gesprekspartner met een lage taalvaardigheid gebruiken niet meer MCD's dan LaRa-sprekers met een gesprekspartner met een gemiddelde taalvaardigheid maar dit wil niet zeggen dat deze gesprekken soepeler verliepen. In een volgend onderzoek zou succes van de opdracht meegenomen kunnen worden om te kijken of er misschien een minimum aantal MCD's nodig is om de opdracht te kunnen laten slagen. In dit onderzoek is gekeken naar de invloed van taalvaardigheid van persoon zelf en naar de invloed van de taalvaardigheid van de gesprekspartner maar niet naar de invloed van de taalvaardigheid van beide gesprekspartners samen. Het zou interessant zijn om ook te kijken of het verschil in taalvaardigheid tussen de gesprekspartners misschien een rol speelt bij het gebruik van MCD's. Een belangrijke tekortkoming van dit onderzoek is dat niet te concluderen is wat een normaal aantal MCD's is bij dit soort taken, in vervolgonderzoek zou dit opgevangen kunnen worden door ook te kijken naar gesprekken tussen twee moedertaalsprekers. Daarnaast zouden ook andere soorten ELF- en LaRa-gesprekken met elkaar vergeleken om het gebruik van MCD's breder te trekken dan een probleemoplossende taak.

Literatuur

- Bachman, L.F. (1982). The Trait Structure of Cloze Test Scores. *Tesol Quarterly*, 16(1), 61-70.
- Bahtina, D., ten Thije, J. D., & Wijnen, F. (2013). Combining cognitive and interactive approaches to lingua receptiva. *International Journal of Multilingualism*, 10(2), 159-180.
- Bartow Stubbs, J. & Tucker, G.R. (1974). The Cloze Test as a Measure of English Proficiency. *The Modern Language Journal*, 58(5/6), 239-241.
- Blees, G. J., Mak, W. M., & ten Thije, J. D. (2014). English as a lingua franca versus lingua receptiva in problem-solving conversations between Dutch and German students. *Applied Linguistics Review*, 5(1), 173-193.
- Costa, A., Pickering, M. J., & Sorace, A. (2008). Alignment in second language dialogue. *Language and Cognitive Processes*, 23(4), 528-556.
- Gorissen, C., van Hekke, J., Mulkens, T., Oomen, H. & Tol, M. (2014). Luistertaal. Een documentaire over lingua receptiva. [Video bestand] Geraadpleegd via <https://www.youtube.com/watch?v=InnrQdwELzs>.
- Hernandez, A. E. (2009). Language switching in the bilingual brain: What's next?. *Brain and language*, 109(2), 133-140.
- House, J. (2002). Communicating in English as a lingua franca. *EUROSLA Yearbook*, 2(1), 243-261.
- Kintsch, W. (1988). The role of knowledge in discourse comprehension: a construction-integration model. *Psychological review*, 95(2), 163-182.
- Patterson, W. D. (2012). A Reexamination of Cloze Procedure in the Teaching and Testing of English as a Foreign Language. *研究紀要*, 83, 13-22.
- Pickering, M. J., & Garrod, S. (2004). Toward a mechanistic psychology of dialogue. *Behavioral and brain sciences*, 27(02), 169-190.
- Rehbein, J., ten Thije, J.D. & Verschik, A. (2011). Lingua Receptiva (LaRa) – remarks on the quintessence of receptive multilingualism. *International Journal of Bilingualism*, 16(3), 248-264.
- Ribbert, A., & Ten Thije, J. D. (2007). Receptive multilingualism in Dutch-German intercultural team cooperation. In J.D. ten Thije & L. Zeevaert (red). *Receptive multilingualism: Linguistic analyses, language policies and didactic concepts* (pp. 73-103). Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
- Schoenmakers, B. (2014). *Let's call it an apple*. (Bacheloreindwerkstuk, Universiteit Utrecht, Nederland).
- Ten Thije, J. D. (2010). Lingua receptiva als bouwsteen voor de transnationale neerlandistiek. *Internationale Neerlandistiek*, 48(4), 54-62.

Bijlage 1a: Nederlandse versie enquête

Beste participant,

Deze vragenlijst is onderdeel van het onderzoek naar receptieve meertaligheid in Nederlands-Duitse dialogen. Jij hebt aangegeven deel te nemen aan dit onderzoek in de categorie Engelse gesprekken tussen Duitsers en Nederlanders. Voordat wij met het experiment kunnen beginnen hebben wij informatie nodig over jouw talige achtergrond en Duitse en Engelse taalgebruik. De vragenlijst bestaat uit negentien vragen. Het beantwoorden van deze vragen zal ongeveer vijf minuten duren. Alvast bedankt voor jouw medewerking.

Persoonsgegevens

Leeftijd :

Geslacht

- Man
- Vrouw

Nationaliteit(en) :

Hoogst genoten opleiding :

Vragen

1. Hoeveel talen spreek je? (Vul op de stippellijn het aantal in.)
..... talen spreek ik vloeiend
..... talen spreek ik redelijk tot slecht
..... talen kan ik redelijk tot goed verstaan, maar niet spreken
2. Is Nederlands jouw enige moedertaal?
 Ja
 Nee, mijn andere moedertaal is.....
 Nee, mijn enige moedertaal is.....
3. Spreken jouw directe familieleden of goede vrienden Engels als moedertaal? (Specificeer op basis van ouder, tante, grootouder, vriend/vriendin etc.)
 Ja,
 Nee
4. Spreken jouw directe familieleden of goede vrienden Duits als moedertaal? (Specificeer op basis van ouder, tante, grootouder, vriend/vriendin etc.)
 Ja,
 Nee

5. Hoe heb jij Engels geleerd? Je mag meer dan één antwoord geven.
- Ik heb nooit geprobeerd Engels te leren
 - Door middel van formele educatie
 - Door interactie met personen
 - Anders, namelijk.....

6. Hoe heb jij Duits geleerd? Je mag meer dan één antwoord geven.
- Ik heb nooit geprobeerd Duits te leren
 - Door middel van formele educatie
 - Door interactie met personen
 - Anders, namelijk.....

7. Kruis aan hoe de volgende uitspraken op jou van toepassing zijn.

	Volledig	Gedeeltelijk	Niet
Ik kan vloeiend communiceren in het Engels			
Ik kan met mijn Engelse talenkennis korte en simpele gesprekken in het Engels voeren.			
Ik kan simpele teksten, zoals een persoonlijke brief, in het Engels schrijven.			
Ik kan artikelen, nieuwsberichten etc. in het Engels lezen en begrijpen.			
Ik kan tv-programma's/films en colleges in het Engels volgen en begrijpen.			

8. Kruis aan hoe vaak jij in de onderstaande situaties wordt blootgesteld aan Engels.

	Nooit	Dagelijks	Wekelijks	Maandelijks	Jaarlijks
Thuis					
Werk/school					
Media (televisie/radio/schriftelijke media)					
Interactieve media (op internet b.v. facebook, skype)					
Vrije tijd (vakanties/feestjes/uitstapjes)					
In het algemeen					

9. Kruis aan hoe de volgende uitspraken op jou van toepassing zijn.

	Volledig	Gedeeltelijk	Niet
Ik kan vloeiend communiceren in het Duits			
Ik kan met mijn Duitse talenkennis korte en simpele gesprekken in het Duits voeren.			
Ik kan simpele teksten, zoals een persoonlijke brief, in het Duits schrijven.			
Ik kan artikelen, nieuwsberichten etc. in het Duits lezen en begrijpen.			
Ik kan tv-programma's/films en colleges in het Duits volgen en begrijpen.			

10. Kruis aan hoe vaak jij in de onderstaande situaties wordt blootgesteld aan Duits.

	Nooit	Dagelijks	Wekelijks	Maandelijks	Jaarlijks
Thuis					
Werk/school					
Media (televisie/radio/ schriftelijke media)					
Interactieve media (op internet b.v. facebook, skype)					
Vrije tijd (vakanties/feestjes/ uitstapjes)					
In het algemeen					

11. Kruis aan wat op jouw van toepassing is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Nederlands.				
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Duits.				
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Engels.				
Als een Duitser mij in het Engels aanspreekt, reageer ik in het Nederlands.				
Als een Duitser mij in het Engels aanspreekt, reageer ik in het Duits.				
Als een Duitser mij in het Engels aanspreekt, reageer ik in het Engels.				

12. Heb je ooit drie maanden of langer in een Engelstalig land gewoond of gereisd?

- Nee, ga door naar vraag 14.
- Ja, in, voor een tijdsduur van.....

13. Kruis aan hoe jouw contact met de lokale Engelse taal tijdens jouw verblijf te beschrijven is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Ik heb in het Engels gecommuniceerd				
Ik heb in mijn moedertaal gecommuniceerd				

14. Heb je ooit drie maanden of langer in een Duitstalig land gewoond of gereisd?

- Nee, ga door naar vraag 16.
- Ja, in, voor een tijdsduur van.....

15. Kruis aan hoe jouw contact met de lokale Duitse taal tijdens jouw verblijf te beschrijven is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Ik heb in het Duits gecommuniceerd				
Ik heb in het Engels gecommuniceerd				
Ik heb in mijn moedertaal gecommuniceerd				

16. Kruis aan in hoeverre je het met de onderstaande uitspraken eens bent.

	Volledig mee eens	Mee eens	Geen mening	Oneens	Volledig oneens
Ik vind Engels een moeilijke taal om te leren.					
Ik vind het leuk om Engels te spreken					
Ik ben tevreden over mijn taalvaardigheid in het Engels.					
De Engelse taalvaardigheid van de gemiddelde Duitser is hoog.					

17. Kruis aan in hoeverre je het met de onderstaande uitspraken eens bent.

	Volledig mee eens	Mee eens	Geen mening	Oneens	Volledig oneens
Ik vind Duits een moeilijke taal om te leren.					
Ik vind het leuk om Duits te spreken					
Ik ben tevreden over mijn taalvaardigheid in het Duits.					
De Nederlandse taalvaardigheid van de gemiddelde Duitser is hoog.					

18. Hoe vaak ben je zelf in Duitsland?

- Nooit
- minder dan 1 keer per jaar
- 1 tot 5 keer per jaar
- 5 tot 10 keer per jaar
- 10 keer per jaar of meer

19. Hoe vaak ben je zelf in een Engelstalig land?

- Nooit
- minder dan 1 keer per jaar
- 1 tot 5 keer per jaar
- 5 tot 10 keer per jaar
- 10 keer per jaar of meer

Bijlage 1b: Duitse versie enquête

Lieber Teilnehmer,

Dieser Fragebogen ist Teil von unserer Studie über rezeptive Mehrsprachigkeit in deutsch-niederländischen Gesprächen. Du hast dich bereit erklärt, an dieser Studie teil zu nehmen. Bevor wir mit dem Experiment anfangen können, brauchen wir ein paar Hintergrundinformationen von dir und deinem Bezug zu Niederländisch und Englisch. Der Fragebogen umfasst neunzehn Fragen, das Beantworten wird ungefähr fünf Minuten dauern. Vielen Dank für deine Hilfe!

Angaben zur Person

Alter :

Geschlecht

- männlich
- weiblich

Nationalität(en) :

Höchster Bildungsabschluss :

Fragen

1. Wie viele Sprachen sprichst du?
..... Sprachen spreche ich fließend
..... Sprachen spreche ich mittelmäßig bis schlecht
..... Sprachen kann ich recht gut verstehen, aber nicht sprechen
2. Ist Deutsch deine einzige Muttersprache?
 Ja
 Nein, meine andere Muttersprache ist.....
 Nein, meine einzige Muttersprache ist.....
3. Spricht jemand in deiner Familie oder jemand deiner Freunde Englisch als Muttersprache? (Gib an ob es ein Elternteil, eine Tante, Grosseltern, Freund/Freundin, usw. ist)
 Ja,
 Nein
4. Spricht jemand in deiner Familie oder jemand deiner Freunde Niederländisch als Muttersprache? (Gib an ob es ein Elternteil, eine Tante, Grosseltern, Freund/Freundin, usw. ist)
 Ja,

- Nein

5. Wie hast du Englisch gelernt? Du darfst auch mehrere Antworten auswählen.

- Ich habe nie versucht, Englisch zu lernen
- Durch Unterricht (Schule/Uni)
- Durch Kontakt/ Interaktion mit Leuten

Anders, nämlich.....

6. Wie hast du Niederländisch gelernt? Du darfst auch mehrere Antworten auswählen.

- Ich habe nie versucht, Niederländisch zu lernen
- Durch Unterricht (Schule/Uni)
- Durch Kontakt/ Interaktion mit Leuten

Anders, nämlich.....

7. Kreuze an, welche der Aussagen auf dich zutrifft.

	Völlig	Teilweise	Gar nicht
Ich kann mich fließend unterhalten auf Englisch.			
Ich kann mit meinen Englisch-Kenntnissen kurze und einfache Gespräche auf Englisch führen.			
Ich kann einfache Texte, wie z.B. einen persönlichen Brief, auf Englisch schreiben.			
Ich kann Artikel, Zeitungsberichte, usw. auf Englisch lesen und verstehen.			
Ich kann Fernsehsendungen/Filme auf Englisch gucken und verstehen.			

8. Wie oft wirst du in den unten genannten Situationen Englisch ausgesetzt?

	Nie	Täglich	Wöchentlich	Monatlich	Jährlich
Zuhause					
Arbeit/Schule/Uni					
Medien (Fernsehen/Radio/ Printmedien)					
Interaktive medien (im Internet z.B. durch Facebook, Skype, usw.)					
Freizeit (Urlaub/Parties/ Ausflüge)					
Allgemein					

9. Kreuze an, welche der Aussagen auf dich zutrifft.

	Völlig	Teilweise	Gar nicht
Ich kann mich fließend unterhalten auf Niederländisch.			
Ich kann mit meinen Niederländisch-Kenntnissen kurze und einfache Gespräche auf Niederländisch führen.			
Ich kann einfache Texte, wie z.B. einen persönlichen Brief, auf Niederländisch schreiben.			
Ich kann Artikel, Zeitungsberichte, usw. auf Niederländisch lesen und verstehen.			
Ich kann Fernsehsendungen/Filme auf Niederländisch gucken und verstehen.			

10. Wie oft wirst du in den unten genannten Situationen Niederländisch ausgesetzt?

	Nie	Täglich	Wöchentlich	Monatlich	Jährlich
Zuhause					
Arbeit/Schule/Uni					
Medien (Fernsehen/Radio/ Printmedien)					
Interaktive medien (im Internet z.B. durch Facebook, Skype, usw.)					
Freizeit (Urlaub/Parties/ Ausflüge)					
Allgemein					

11. Kreuze an, was auf dich zutrifft.

	Immer	Häufig	Selten	Nie
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Deutsch.				
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Niederländisch.				
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Englisch.				
Wenn mich ein Niederländer auf Englisch anspricht, antworte ich auf Deutsch.				
Wenn mich ein Niederländer auf Englisch anspricht, antworte ich auf Niederländisch.				
Wenn mich ein Niederländer auf Englisch anspricht, antworte ich auf Englisch.				

12. Hast du jemals 3 Monate oder länger in einem Englisch-sprachigem Land gelebt oder rumgereist?

- Nein, geh zu Frage 14.
- Ja, in, für eine Dauer von

13. Wie würdest du deinen Kontakt mit der lokalen Sprache während deines Aufenthaltes beschreiben?

	Immer	Häufig	Selten	Nie
Ich habe so viel wie möglich auf Englisch kommuniziert.				
Ich habe nur in meiner Muttersprache kommuniziert.				

14. Hast du jemals 3 Monate oder länger in einem niederländisch-sprachigem Land gelebt oder rumgereist?

- Nein, geh zu Frage 16.
- Ja, in, für eine Dauer von

15. Wie würdest du deinen Kontakt mit der lokalen Sprache während deines Aufenthaltes beschreiben?

	Immer	Häufig	Selten	Nie
Ich habe so viel wie möglich auf Niederländisch kommuniziert.				
Ich habe so viel wie möglich auf Englisch kommuniziert.				
Ich habe nur in meiner Muttersprache kommuniziert.				

16. Kreuze an, in wie weit du mit den Aussagen übereinstimmst.

	Stimme völlig zu	Stimme zu	Keine Meinung	Stimme nicht zu	Stimme gar nicht zu
Ich finde Englisch eine schwierig zu lernende Sprache.					
Es macht mir Spaß Englisch zu sprechen.					
Ich bin zufrieden mit meiner Sprachfertigkeit im					

Englischen.					
Die englische Sprachfertigkeit vom Durchschnitts-Niederländer ist hoch.					

17. Kreuze an, in wie weit du mit den Aussagen übereinstimmst.

	Stimme völlig zu	Stimme zu	Keine Meinung	Stimme nicht zu	Stimme gar nicht zu
Ich finde Niederländisch eine schwierig zu lernende Sprache.					
Es macht mir Spaß Niederländisch zu sprechen.					
Ich bin zufrieden mit meiner Sprachfertigkeit im Niederländischen.					
Die deutsche Sprachfertigkeit vom Durchschnitts-Niederländer ist hoch.					

18. Wie oft bist du selbst in einem Englisch-sprachigem Land?

- Nie
- Weniger als 1 mal pro Jahr
- 1 bis 5 mal pro Jahr
- 5 bis 10 mal pro Jahr
- 10 mal pro Jahr oder mehr

19. Wie oft bist du selbst in den Niederlanden?

- Nie
- Weniger als 1 mal pro Jahr
- 1 bis 5 mal pro Jahr
- 5 bis 10 mal pro Jahr
- 10 mal pro Jahr oder mehr

Bijlage 2a: Nederlandse versie cloze-test

Beste participant,

Van sommige van de volgende woorden ontbreekt het laatste deel. Probeer de ontbrekende letters in te vullen. Wees niet bang om fouten te maken, het gaat niet om de juiste spelling. Ook is er verder geen reden om bang te zijn of fouten te maken. Het gaat bij deze test NIET om slagen, wij gebruiken hem alleen ter inschatting van jouw taalvaardigheid. Als je dus probeert hem extra goed te maken door bijvoorbeeld een woordenboek erbij te pakken, verliest de test zijn waarde. Probeer een passend woord in te vullen. Als je het echt niet weet, mag je het woord overslaan. Let op, de lengte van de lijn zegt niets over de lengte van het woord. Het eerste onderdeel is in het Engels en het laatste onderdeel is in het Duits. Veel succes!

Engels

Snow geese

This Thursday's 'Wildlife on One' charts a famous migration, following a pair of snow geese to the tundra north of Hudson Bay in Arctic Canada, where they br____ in the short summer. The cam____ join them as they fly south, gathering companions on the 3,100-mile, five-day migration to create a flock thou____ strong. Capturing t____ birds fl____ involves explo____ a fascinating biological fa____. Many migr____ birds ha____ to 'imp____' to st____ alive a____ snow ge____ have o____ of t____ strongest ser____ instincts o____ any bi____.

Gardening mistakes

Before I get excited about the new season, I have to rectify the mistakes of the old. We all make mistakes, however long we've been gardening, and I'm no exception. My big____ sin i____ to b____ plants of impulse, wi____ absolutely n____ idea wh____ they a____ going to fit i____, and th____ to pl____ them i____ the wr____ place. I____ you should make that ki____ of mis____ in t____ season af____ planting, n____ problem. What____ it i____, herbaceous, roses or ev____ a tree, simply dig it up in the dormant season and move it.

Pigs

Life's a pig. Pigs are sensitive creatures that suffer a form of executive stress from rough handling and should be shown more kindness and understanding, an Australian psychologist said this week. "We ha____ found th____ pigs fi____ even mi____ sorts of human beha____ offensive," sa____ Grahame Coleman o____ La Trobe Unive____. The prac____ of slap____ and kic____ the pi____ when mov____ them could cause chr____

stress reac_____ similar t_____ the buil_____ of stress in execu_____, he expl_____. "The trea_____ increases t_____ animals' fear. By contrast, a lot of positive physical contact, with friendly pats and strokes, eases stress and increases litter size."

Tourism

Tourism declines as more holiday abroad. Britain's decline as a tourist destination has cost 150,000 jobs and created a 3.1 billion annual trade gap, the English Tourist Board said yesterday. Ten years a_____ the Bri_____ spent a_____ much ti_____ on hol_____ in th_____ own cou_____ as th_____ did abr_____. Now th_____ increased thi_____ for for_____ holidays a_____ the fai_____ to att_____ enough forei_____ to Bri_____ have red_____ its sh_____ of t_____ rapidly expa_____ world tou_____ market fr_____ 6.6 % to 4.5 % si_____ 1980. T_____ board's chairwoman said yesterday: 'The 70s babies, whose first holidays were on the original package trips to the Costas, are now taking their own children on holiday. Most of them don't know what a holiday in England is like and we have to tempt them back into discovering what we have to offer.'

Duits

Nahrungsmittel

Für die deutsche Ernährungsindustrie erfüllen sich nicht alle Erwartungen. Dennoch i_____ die Branche, wie Vorstandsvorsit_____ Dr. Oetker in Köln erkl_____, insgesamt no_____ zufrieden. I_____ den ers_____ neun Mon_____ konnte den Umsatz u_____ zwei Pro_____ gesteigert wer_____. Das Weihnachtsgeschäft könnte da_____ beitragen, da_____ die re_____ Wachstumsrate i_____ diesem Ja_____ doch no_____ 1 Prozent erre_____. Während im Inland in den let_____ Monaten Streiks, Regensommer und auch ein Lagerabbau für stagnierende Umsätze sorgten, brachte der Export erfreuliche Impulse.

Lernen

Lernen läßt sich überall. Informationen si_____ an vie_____ Stellen zu finden. Denken Sie nur a_____ Museen. Di_____ Institutionen bie_____ mitunter auch Bücher z_____ Kauf an und verans_____ Vorträge. Den_____ Sie des weiteren a_____ Exkursionen, sowohl in d_____ nähere Umge_____ als i_____ Ausland. V_____ Zeit zu Zeit gi_____ es "Ta_____ der off_____ Tür", wäh_____ derer Fir_____ und Behörden Besuchern ihre Arbeit näherbringen.

Italiener

In Deutschland leben 563 000 Italiener. Nach d_____ Türken u_____ den Bürgern aus d_____ ehemaligen Jugos_____ stellen sie heute d_____ drittgrößte Gru_____ von Auslä_____. Vor vie_____ Jahren waren sie d_____ ersten geladenen Gäste d_____ deutschen Nachkriegsarbeitsmar_____. Auch we_____ es hierzulande 36 000 italie_____ Betriebe gi_____: Mehr als die Häl_____ von d_____ italienischen Erwerbstätigen sind Arbe_____, die mei_____ ohne Berufsausbildung. Ihre Kinder beherrschen nur selten beide Sprachen.

Benzinpreise

Die hohen Benzinpreise, die teureren Flugtickets, die Inflationsraten und nicht zuletzt die ständige Ermahnung, den Gürtel enger zu schnallen, da schwere Zeiten auf uns zukommen - dies sei nach Ansicht der Reiseveranstalter die Grund dafür, dass eingefleischte Fernreisefans ihre Urlaubsstrategie geändert haben und im Extremfall auch bei uns sind, in deutschen Ländern Ferien zu machen. Man hat bundesdeutsche Ferienortler haben den Trend rechtzeitig erkannt, investieren in die Sommer mehr als bis in die Werbung und stellen nun Ende Juli schon fest, dass das "absolut gut angelegtes Geld war".

Bijlage 2b: Duitse versie cloze-test

Lieber Teilnehmer,

Bei manchen der Wörter im Text fehlt der letzte Teil. Probiere die fehlenden Buchstaben einzutragen. Du brauchst keine Angst zu haben, Fehler zu machen – Rechtschreibfehler werden nicht angerechnet. Auch sonst brauchst du keine Angst zu haben, etwas falsch zu machen. Bei diesem Test geht es NICHT um bestehen! Er dient nur zur Einschätzung für uns. Es bringt uns also nichts, wenn du den Test perfekt machen willst, und z.B. ein Wörterbuch zu Rate ziehst. Probiere ein passendes Wort zu finden. Wenn du es nicht weisst, kannst du das Wort auslassen. Beachte, dass die Länge der Lücke nichts mit der Länge des Wortes zu tun hat. Der erste Teil ist in Englisch und der letzte Teil ist in Niederländisch. Viel Erfolg!

Englisch

Snow geese

This Thursday's 'Wildlife on One' charts a famous migration, following a pair of snow geese to the tundra north of Hudson Bay in Arctic Canada, where they br____ in the short summer. The cam____ join them as they fly south, gathering companions on the 3,100-mile, five-day migration to create a flock thou____ strong. Capturing t____ birds fl____ involves explo____ a fascinating biological fa____. Many migr____ birds ha____ to 'imp____' to st____ alive a____ snow ge____ have o____ of t____ strongest sur____ instincts o____ any bi____.

Gardening mistakes

Before I get excited about the new season, I have to rectify the mistakes of the old. We all make mistakes, however long we've been gardening, and I'm no exception. My big____ sin i____ to b____ plants of impulse, wi____ absolutely n____ idea wh____ they a____ going to fit i____, and th____ to pl____ them i____ the wr____ place. I____ you should make that ki____ of mis____ in t____ season af____ planting, n____ problem. What____ it i____, herbaceous, roses or ev____ a tree, simply dig it up in the dormant season and move it.

Pigs

Life's a pig. Pigs are sensitive creatures that suffer a form of executive stress from rough handling and should be shown more kindness and understanding, an Australian psychologist said this week. "We ha____ found th____ pigs fi____ even mi____ sorts of human beha____ offensive," sa____ Grahame Coleman o____ La Trobe Unive____. The prac____ of slap____ and kic____ the pi____ when mov____ them could cause chr____ stress reac____ similar t____ the buil____ of stress in execu____, he expl____. "The

trea_____ increases t_____ animals' fear. By contrast, a lot of positive physical contact, with friendly pats and strokes, eases stress and increases litter size."

Tourism

Tourism declines as more holiday abroad. Britain's decline as a tourist destination has cost 150,000 jobs and created a 3.1 billion annual trade gap, the English Tourist Board said yesterday. Ten years a_____ the Bri_____ spent a_____ much ti_____ on hol_____ in th_____ own cou_____ as th_____ did abr_____. Now th_____ increased thi_____ for for_____ holidays a_____ the fai_____ to att_____ enough forei_____ to Bri_____ have red_____ its sh_____ of t_____ rapidly expa_____ world tou_____ market fr_____ 6.6 % to 4.5 % si_____ 1980. T_____ board's chairwoman said yesterday: 'The 70s babies, whose first holidays were on the original package trips to the Costas, are now taking their own children on holiday. Most of them don't know what a holiday in England is like and we have to tempt them back into discovering what we have to offer.'

Niederländisch

Weinig vrees in Nederland voor aanslag

Nederlanders voelen zich veilig en achten de kans op een terroristische aanslag in eigen land zeer klein.

Als men_____ spontaan hun grote zor_____ kunnen mel_____, scoren zaken als nor_____ en waa_____, werkgelegenheid en veili_____ op str_____ veel ho_____.

Dat bli_____ uit h_____ jaarlijkse onde_____ naar d_____ risicobeleving v_____ terrorisme onder burgers, dat donderdag i_____ gepubliceerd.

V_____ de achth_____ respondenten noemt 1 procent terro_____ en aans_____. In 2005 was dat nog 39 procent, een jaar later 20 procent.

Autoriteiten Kaapstad in maag met stelende bavianen

Dat de populaire Zuid-Afrikaanse vakantiebestemming Kaapstad hoge misdadcijfers kent is veel toeristen bekend. Onbek_____ is h_____ risico d_____ zij lopen beroofd t_____ worden do_____ een harige schurk: d_____ baviaan.

De ap_____ zijn i_____ staat autopotieren te ope_____ en do_____ ramen t_____ springen o_____ zoek na_____ broodjes e_____ snacks.

D_____ stad voert een verw_____ strijd met de ste_____ agressiever word_____ apen. Gevreesd wordt dat het probleem nog eens zal toenemen als volgend jaar veel toeristen de stad zullen aandoen vanwege het wereldkampioenschap voetbal.

Mishandelde buschauffeur rijdt tegen brug

Een 49-jarige chauffeur van een streekbus is donderdagavond in Utrecht mishandeld, waardoor hij een aanrijding veroorzaakte. Dat he_____ de pol_____ vrijdag bek_____ gemaakt.

De chau_____ kreeg een vuistslag te_____ zijn ho_____ van e_____ passagier, ter_____ hij d_____ bus bestuurde.

De buscha_____ raakte bui_____ bewustzijn e_____ reed o_____ de Lucasbrug i_____ Utrecht m_____ zijn b_____ tegen e_____ metalen afze_____.

De dertig passagiers in de bus bleven allen ongedeerd. De verdachte is aangehouden door de politie.

Brand in opslagbedrijf Amsterdam-Noord

In een pand op een bedrijventerrein in Amsterdam-Noord is donderdagochtend een grote brand uitgebroken.

Het i_____ een opslagbedrijf waar partic_____ kleine loo_____ kunnen hu_____ om spu_____ in o_____ te sl_____. De bran_____ roept omwon_____ op ra_____ en deu_____ gesloten t_____ houden vanwege de eno_____ rookontwikkeling, al_____ een woordv_____.

Het vu_____ in h_____ gebouw a_____ de tt. Vasumweg brak rond half twaalf uit. Het is nog niet duidelijk of bij de brand gevaarlijke stoffen vrijkomen.

